

DR. MITJA STEINBACHER

docent na Fakulteti za poslovne vede

Če nam zaprejo trgovino s tujino, se bo slovenski BDP hitro razpolovil

ALEŠ ŽUŽEK foto: **PRIMOŽ LAVRE**
ales.zuzek@reporter.si

Imeti službo za nedoločen čas je super, vsak si to želi. A postavimo se v položaj tistega, ki zaposluje. Ali je njemu vedno v interesu imeti vse zaposlene s pogodbami za nedoločen čas, se sprašuje ekonomist Mitja Steinbacher. Poudarja, da mora Slovenija kot majhno in odprto gospodarstvo spodbujati prosto trgovanje, drugače bomo hitro nazadovali. Glede Trumpovega protekcionizma pravi, da ne moremo z gotovostjo reči, da ni nobenih učinkov ameriškega protekcionizma na izvoz Nemčije in s tem posledično na izvoz Slovenije.

Kako vi kot ekonomist, za katerega je značilen klasični ekonomski liberalni pogled, ocenjujete ekonomski položaj Slovenije?

Na ekonomijo je mogoče gledati z več različnimi očali. Pri meni gre za očala ekonomista, ki gleda na stvari iz zornega kota posameznika in njegove vloge v družbi, ki se skozi dinamiko ustvarjanja pozna v makroekonomskih podatkih Slovenije, po katerih sprašujete. Podatki, če jih primerjamo z drugimi državami, pokažejo dve zgodbi.

Kakšna je prva zgodba?

Če govorimo o našem bruto domačemu proizvodu (BDP) na prebivalca, stopnji inflacije, stopnji brezposelnosti in podobnih podatkih, potem ne moremo biti nezadovoljni s stanjem. Tudi če se primerjamo s primerljivimi državami, ki so prav tako izšle iz sistema, ki je temeljil na močni vlogi centralne oblasti (na primer Slovaška, Romunija, Bolgarija, tudi Hrvaška), lahko ugotovimo, da smo še nekaj korakov pred njimi. V tem pogledu je Slovenija solidno razvito gospodarstvo.

Kaj pa druga zgodba?

Ne moremo pa biti v Sloveniji zadovoljni z ustvarjanjem na mikro ravni, kjer je opaziti precejšnjo vezanost predvsem na gradbeništvo. Poleg tega stavimo še vedno na velike izvoznike, kar pripelje do tega, da kadar zanihajo gospodarstva, ki kupujejo proizvode naših največjih izvoznikov, to je jug Nemčije in sever Italije, takrat tudi slovensko gospodarstvo zanihajo skupaj z njimi. Pri tem bi človek želel videti več mikro ustvarjanja. Torej manj odvisnosti od velikih izvoznikov in več podjetniške pobude na ravni posameznika. Tu pa se nato odpre polje odnosa države do podjetništva. Glede tega je treba še veliko postoriti.

Na primer?

Prvo ost kritike bi usmeril na slab ugled pravosodja v javnosti. Spoštovanje zavez iz gospodarskih tokov se prek sodišč izvaja premalo učinkovito. Drugo ost kritike bi uperil v preveč normirano družbo. Imamo preveč pravil, preveliko regulacijo, kar pa ni značilnost samo Slovenije, saj smo del EU. Od naših politikov bi bilo treba zahtevati razbremenitev gospodarstva v smislu bolj preprostih in lažje razumljivih pravil.

Omenili ste že reforme. V Sloveniji se veliko govori o njih. Katere so ključne reforme, ki bi jih morali sprejeti? Kot vemo, klasična liberalna ekonomija zahteva odnos laissez-faire države do gospodarstva, torej čim manjšo vlogo države.

Laissez-faire je postala neka etiketa, ki ponazarja življenje v neki družbi brez pravil. Ko človek sliši ta pojem, se takoj postavi v

pasivni položaj v smislu, češ potem bo pa zavladala anarhija. Kar zadeva potrebne strukturne spremembe v slovenskem gospodarstvu in družbi, bi poudaril potrebo – poleg debirokratizacije gospodarstva – po reformi zdravstvenega in pokojninskega sistema. Zdravje je zelo pomembna vrednost na ravni vsakega posameznika. Vsakemu od nas se na neki točki zgodi to, da je treba poiskati način, kako se bomo soočili z zdravljenjem.

Zakaj je reforma zdravstva tako pomembna?

Zato, ker je treba zavest, da je za zdravje odgovorna država, spremeniti v to, da je za zdravje odgovoren vsak od nas zase in vsi hkrati. To pomeni, da mora vsak poskrbeti za svoje zdravje z ustreznim načinom življenja. V zdravje je treba znati vlagati, ne samo z življenjskim slogom, ampak tudi z varčevanjem denarja. Stroški zdravljenja bolezni namreč pridejo naenkrat in so visoki. Ob ustreznih odgovornosti vsakega od nas, da bodo en-

Čeprav mislimo, da je morda Putin močnejši ali da je kitajski predsednik močnejši, pa v resnici onadva skupaj nista za tretjino moči, ki jo ima Trump.

krat nastali ti stroški, je treba dati evro na stran. Ni se treba več toliko zanašati na državo, da bo država vse financirala in da bo državni zdravstveni sistem poskrbel za nas. Če sami ne bomo poskrbeli zase, državni zdravstveni sistem ne bo mogel dosti izboljšati našega zdravstva.

Ko bo zdravje postala vrednota v tem smislu, bo sledila primerna zahteva po reorganizaciji institucionalnega okvirja zdravstvenega sistema. Ta je v Sloveniji zelo centraliziran okoli ministrstva za zdravje oziroma vsakokratne politične oblasti. Trenutno je torej skrb za zdravje v rokah politike, kar je napačna pot, saj pelje v vpletanje politike oziroma politikov v delovanja zdravstvenih ustanov. To je sicer nekako njihova odgovornost, saj so, žalibog, v našem sistemu politiki postavljeni pred odgovornost, da skrbijo za delovanje zdravstvenega sistema.

Kaj pa gospodarske reforme? Omenili ste, da ni mikro ustvarjanja, to je majhnih, srednjih podjetij. Kaj moramo storiti na ozkem gospodarskem področju, da bi namesto večjih izvoznikov bolj povečali vlogo srednjih in malih podjetij?

Za to je bilo že narejeno nekaj korakov s tem, da je velik del javne uprave prešel na elektronsko poslovanje, zaradi česar

Američani želijo takšne pogoje igranja na Kitajskem, kot jih imajo Kitajci v ZDA. Zato tudi Trump uvaja carine, da bi to lahko vsaj delno uveljavil.

ni treba več toliko hoditi od vrat do vrat in lahko vse uredimo po internetu. S prve roke lahko potrdim, da ta del deluje. Je pa še veliko drugih okoliščin, pri čemer bi podjetniki radi videli, da se država ne bi toliko vpletala.

Na primer?

V mislih imam predvsem trg dela, ki je v Sloveniji zelo rigiden. Delodajalec ne more zaposlovati tako, kot si želi, ne more se zahvaliti za sodelovanje zaposlenemu, kadar ni povpraševanja. Spodbuja se zaposlovanje za nedoločen čas, a to ubija dinamiko zaposlovanja. To je institucionalna zahteva, ki velja v slovenskem gospodarskem okolju. Ko se zaposli tretjič na isto delovno mesto, se zaposli za nedoločen čas. Potem seveda podjetniki iščejo načine, kako zaobiti to pravilo, kar je logično, saj ne moreš vnaprej vedeti, da boš imel posel zajamčen za nedoločen čas. Imeti službo za nedoločen čas je super, vsak si to želi.

A postavimo se v položaj tistega, ki zaposluje. Ali je njemu vedno v interesu imeti vse zaposlene s pogodbami za nedoločen čas? Ali bo zmožni toliko posla pridobiti v hišo? Smo po obdobju resne gospodarske krize, ko se je dobro videlo, kam lahko pelje rigidnost trga dela. Naj ponazorim: v ZDA, ki je simbol svobo-

A zgodovina nas uči, da tam, kjer dobrine ne prečkajo meja, jih prečka vojska.

dneva gospodarstva, je zaradi krize brezposelnost hitro zrasla, ampak danes je brezposelnost tam na najnižji točki v zadnjih 40, 50 letih.

Zakaj?

Ker je trg dela tako fleksibilen. V ZDA se sicer brezposelnost hitro poveča, če pride do resnejše krize. Država lahko takrat vstopi in pomaga brezposelnim, da lažje najdejo delo, ne more pa zahtevati od delodajalcev, da ne smejo zmanjševati števila zaposlenih. Ti zmanjšujejo število zaposlenih takrat, ko se zmanjša povpraševanje, povečujejo pa takrat, ko pride do povečevanja. Vsak normalni podjetnik bo zaposloval takrat, ko se mu povečuje povpraševanje. Mikro ustvarjanje se bo torej povečalo, ko se bo na tej točki trg dela liberaliziral. To morda ni beseda, ki je ljudem v Sloveniji najbolj ljuba, in sicer zato ne, ker se beseda liberalizacija takoj poveže z *laissez-faire*. Liberalizacija sam razumem v smislu sprostitev spon. Namesto pojma liberalizacije gospodarstva bi lahko uporabljali pojem debirokratizacija ali pa govorili o sprostitvi spon na trgu dela.

Bi bilo treba še kaj storiti poleg sprostitve trga dela?

Omenil bi še davke. Ti so v Sloveniji primerljivi s sosednjimi državami, so pa previsoki glede na najbolj razvite države. Seveda se pri visokih davkih takoj pojavi vprašanje, kaj pa skandinavske države, ki so razvite kljub visokim davkom. Pri tem se je treba vprašati, ali so one tako razvite zaradi visokih davkov ali imajo visoke davke zdaj, ko so že tako razvite. Ena od teorij pravi, da se država krepi z razvojem. Skladno z razvojem se namreč začne širiti vpliv politike na življenje ljudi in s tem je povezano tudi naraščanje financiranja stroškov pravic, ki nam jih politika daje prek zakonodajnega mehanizma. S tem je povezana tudi stopnja davkov. Če strnem: pogoji za dobro mikro ustvarjanje so razbremenitev gospodarstva oziroma debirokratizacija, približanje zdravstvenega sistema ljudem in znižanje davkov.

Omenili ste že ZDA, ki jim trenutno predsednikuje Donald Trump. Ena od zahtev ekonomskega liberalizma je tudi svobodna trgovina, svobodno trgovanje med državami. Zdi se pa, da s Trumpom svet prehaja v dobo protekcionalizma, povečevanja carin, groženj s trgovinskimi vojnami, na primer med ZDA in Kitajsko. Kakšen je vaš pogled

na Trumpov protekcionalizem, na zaton svobodne trgovine na idejni ravni?

Poučujem osnove ekonomije. Tam začnem z zaprtim, nadaljujem z odprtim gospodarstvom. Slovenija je primer majhnega odprtega gospodarstva, ZDA pa so po teoriji primer velikega zaprtega gospodarstva. ZDA je ogromna država in večino trgovine Američani glede na ustvarjeno vrednost opravijo med zveznimi državami. Delež mednarodne trgovine v celotnem BDP je nekajkrat manjši kot v Sloveniji. Slovenija mora spodbujati prosto trgovanje, drugače bomo hitro nazadovali. Trump je prišel na oblast z obljubami v slogu *America first*, najprej, Amerika. Trump je moral potešiti svoje volilno telo in v tem smislu moramo tudi razumeti odnos med ZDA in Kitajsko.

Za Trumpa je tudi značilna neposrednost v izražanju njegovih preferenc, kar je netipično za politika na tako visokem položaju. Predsednik ZDA je še vedno najvplivnejša oseba na svetu. Čeprav mislimo, da je morda Putin močnejši ali da je kitajski predsednik močnejši, pa v resnici onadva skupaj nista za tretjino moči, ki jo ima Trump. Če gledamo skozi gospodarsko moč, vidimo, koliko ustvari ZDA in kakšno infrastrukturo ima za sabo Trump v primerjavi z drugimi svetovnimi voditelji. In s te perspektive, upošteva dejstvo, da je Trump precej uspešen poslovnež, mu to daje podlago za samozavest in neposrednost v odnosih. On je v resnici zvišal carine za kitajsko blago.

Trump s trgovinsko vojno grozi tudi EU.

Imate prav, Trump je zažugal tudi EU oziroma napovedal carine. Mislim, da se je žogica malce umirila, ker je EU močno gospodarstvo in zna vrniti udarec ZDA. EU je, če jo gledamo kot eno državo, veliko zaprto gospodarstvo. Večino trgovanja

biografija

Mitja Steinbacher je doktor ekonomskih znanosti. Trenutno razvija modeliranje človeškega vedenja, pri čemer uporablja predvsem dognanja psihologije zmot, asimetrije informacij in teorije grafov. S prispevki sodeluje na konferencah Game Theory Society, Society for Computational Economics, Workshop on Economic Science with Heterogeneous Interacting Agents ipd. Vzpostavljene ima povezave z mnogimi inštituti z vsega sveta, dela pa objavlja v referenčnih mednarodnih publikacijah. Trenutno se posveča razvoju Fakultete za poslovne vede pri Katoliškem inštitutu, kjer poučuje statistiko, statistiko za poslovno odločanje, temelje makro- in mikroekonomije, metode strokovnega in raziskovalnega dela in ekonometrijo.

opravimo članice EU med sabo. Po BDP se lahko v EU primerjamo z ZDA, tudi kupna moč je v EU zelo velika. In Trump se te igre z EU ne bo šel, vsaj dolgoročno ne. Mogoče kratkoročno, da preusmeri pozornost. Mogoče je njegovo žuganje EU povezano s tem, da v Evropi dajemo za obrambo manj, kot to velevajo zaveze Natu, torej da so grožnje s trgovinsko vojno Trumpov vzvod, da bi evropske članice Nata prisilili v to, da dajo več denarja za financiranje obrambnih stroškov. V tem primeru je Trump vzporedno peljal obe politiki – geostrateško-varnostno in gospodarsko.

Lahko nastane klasična vojna, razne kibernetične vojne že potekajo. Ne bi rad bil pesimističen, a vojaški spopad je ena od možnih pasti zapiranja meja. Kitajska se ne bo ustavila.

Kaj pa Kitajska? Kje je jedro spora med ZDA in Kitajsko?

Kitajsko vprašanje je, kot ga vidim, vprašanje nespoštovanja lastninskih pravic na Kitajskem. Ne vem, koliko bo Trump pri tem uspešen. Kitajska komunistična oblast je sicer trgovinsko vojno začela dojemati kot resno grožnjo za standard svojih ljudi. Ne pozabimo, da ima Kitajska zelo velike presežke, ki jih dosega s trgovino, in sicer zaradi zelo nizke cene delovne sile ter proizvodnje skoraj vsega, kar obstaja.

S tem je kitajska oblast zelo dvignila kupno moč svojih ljudi, vpela Kitajsko v mednarodne trgovinske tokove in načela vprašanje spoštovanja lastninskih pravic na kitajskem trgu. Temu rečejo Američani izenačenost pogojev igre na obeh trgih. Američani želijo takšne pogoje igranja na Kitajskem, kot jih imajo Kitajci v ZDA. Zato tudi Trump uvaja carine, da bi to lahko vsaj delno uveljavil. Moja razlaga gre v smeri, da razumem Trumpovo stališče. Seveda pa to deluje kontraproduktivno za ameriškega potrošnika.

Zakaj kontraproduktivno?

Zniževanje uvoza pomeni, da bo zdaj manj kapitalskih tokov v obratno smer in bodo zaradi te zaprtosti gospodarstva ZDA deležne manj uvoza kapitala. Stvari so zelo povezane med sabo. Dolgoročna slika take zaprte politike bi bila, da se dobrine, ki si jih prej uvažal, doma zelo podražijo. Cena dobrin se poveča zato, ker jih doma dražje proizvajajo, drugače jih ne bi prej uvažal. V drugi fazi to zmanjša izvoz. Omenil bi še, da je struktura gospodarstva v ZDA precej drugačna od strukture gospodarstva na Kitajskem. ZDA si ne morejo privoščiti zapirati trgovino s Kitajsko, ker bodo morali trgovci od nekod drugod uvažati to blago, po katerem povprašujejo ameriški potrošniki. Omenil bi tudi, da s kupovanjem kitajskih izdelkov gredo dolarji, s katerim v ZDA plačajo uvožene dobrine, na Kitajsko.

Tako Kitajci pridejo do dolarjev, s katerimi kupujejo ameriške državne obveznice, kar je po svoje zgrešeno, ker se postavljajo v položaj odvisnosti od ZDA.

To Trump razume, vsaj v osnovah, če pa ne razume on, pa razumejo njegovi svetovalci. Kot sem že omenil, Trump z zviševanjem carin izpolnjuje svojo predvolilno obljubo. Se pravi, do stopnje, do katere bo on uvedel carine, se bo zmanjšala mednarodna trgovina in do te stopnje bodo ameriški potrošniki na slabšem.

Bomo videli, ali bo to toliko prebudilo komunistično partijo na Kitajskem,

da bo igra, ki se jo Američani igrajo, lahko povzročila pozitivno vrednost tudi za evropska podjetja na Kitajskem. Če bo Američanom uspelo prebiti ta zid in spremeniti pravila za tuja podjetja na Kitajskem, bodo ta veljala tudi za evropska podjetja in bomo na koncu tudi mi deležni pozitivnega izkoristka. Vmes pa lahko nastane vojna, to je morda grožnja, o kateri ne upamo še preveč na glas govoriti. A zgodovina nas uči, da tam, kjer dobrine ne prečkajo meja, jih prečka vojska.

Govorite celo o klasični, ne zgolj o trgovinski vojni?

Lahko se zgodi, da bo klasična vojna, razne kibernetične vojne že potekajo. Ne bi rad bil pesimističen, a vojaški spopad je ena od možnih pasti zapiranja meja. Kitajska se ne bo ustavila. Vidijo namreč, da se njihova moč v mednarodnih odnosih krepi z bogatenjem. Z zviševanjem standarda kitajska politika postaja bolj suverena. Ker imajo veliko dolarjev, lahko vlagajo po vsem svetu. Vse to je povezano eno z drugim. Vsekakor je treba poudariti tudi ta vidik posledic zviševanja protekcionističnih ovir med ZDA in Kitajsko. Z vidika ekonomske teorije se vsi ekonomisti vseh smeri strinjamo, da zapiranje trgovanja uničuje gospodarsko pobudo.

Omenili ste razlike med ameriškim in slovenskim gospodarstvom. Bi lahko rekli, da Trumpov protekcionizem, ki vodi v manjšanje svetovne trgovine, srednje- ali dolgoročno bolj škodi Sloveniji kot ZDA?

Dobro vprašanje. Ameriško gospodarstvo je veliko bolj fleksibilno.

Mi več trgujemo s Srbijo kot z ZDA. Za slovenska podjetja je pomembnejši srbski kot ameriški trg.

Ne mislim na neposredno trgovino med ZDA in Slovenijo. Slovenija je gospodarsko zelo vezana na Nemčijo, ta pa vpeta v trgovanje z ZDA in Kitajsko. Lahko bi prišlo do domino efekta Trumpovega protekcionizma, ki bi na koncu najbolj udaril majhne odprte države, ki morajo veliko izvažati, kot je recimo Slovenija.

Odgovor je ja in ne. Zelo bi se strinjal s tem, da zapiranje trgovine bolj udari tiste, ki so majhni in odprti. Za Slovenijo je zelo pomembno, kako se bosta odzvali Nemčija in Italija, ki sta naša največja trga. Ameriško gospodarstvo lahko počne, kar želi. Mi z ZDA zamenjamo mogoče dva in pol do tri odstotke oziroma do pet odstotkov naše skupne mednarodne menjave, kar je zanemarljivo. Mi več trgujemo s Srbijo kot z ZDA. Za slovenska podjetja je pomembnejši srbski kot ameriški trg. Pomembno je torej, kako se bo odzvala Nemčija, ki se zavzema za zniževanje trgovinskih ovir.

Dodal bi, da se nemško gospodarstvo po zadnjih podatkih ohlaja.

To pa nas lahko zadane. Vprašanje je, koliko je ameriški pritisk, o katerem sva govorila prej, povezan z ohlajanjem v Nemčiji, ki je velik izvoznik. Zanimivo bi bilo ugotoviti, koliko je to povezano. Ne moremo z gotovostjo reči, da ni nobenih učinkov ameriškega protekcionizma oziroma ameriškega postavljanja trgovinskih preprek na izvoz Slovenije. Vedeti moramo, da je Nemčija močna industrijska država, ki veliko izvažajo po vsem svetu. Američani pa izvajajo pritisk in poleg tega širijo val protekcionizma na idejni ravni po vsem svetu. S svojim sloganom America first so nekako okužili svetovne voditelje. Predstavljajte si, da se zdaj oglasi francoski premier in reče najprej, Francija, nato pa britanska premierka z najprej, Britanija. Na koncu bo ostala samo Nemčija in kričala, da hoče izvažati in prodajati vsem svoje izdelke. Vidimo lahko, kako so se vloge zamenjale. Pred 80 leti so bili Nemci iniciatorji nasilja, zdaj pa so pobudniki miru in proste trgovine.

Če povzamem: Trump udari Nemčijo, to pa vpliva na Slovenijo, tudi če neposredno ne trgujemo veliko z ZDA. Trump nas torej udari posredno prek Nemčije.

Tako je. To kaže, da so odločitve velikih igralcev zelo pomembne tudi za majhne države, kot je Slovenija. Če se bodo med sabo sprli, da se bodo res začeli zapirati, potem bo to pomenilo zelo velik upad izvoza majhnih, odprtih gospodarstev. Po teoriji je majhno odprto gospodarstvo tisto, ki ima majhen BDP, delež mednaro-

Pogoji za dobro mikro ustvarjanje so razbremenitev gospodarstva oziroma debirokratizacija, približanje zdravstvenega sistema ljudem in znižanje davkov.

dne trgovine v BDP pa je zelo velik. Če nam zaprejo trgovino, potem se bo slovenski BDP nenadoma razpolovil. Poglejmo naše največje izvoznike. Na Štajerskem je največji izvoznik Impol iz Slovenske Bistrice, v Novem mestu imamo Revoz in Krko. Lek je del multinacionalke in je zato malo manj odvisen od teh šokov, ker ni toliko vezan na Nemčijo, ampak na mednarodno trgovino po vsem svetu. Po svoje tudi Revoz ni toliko vezan na Nemčijo.

A Francozi se lahko v nekem trenutku odločijo, da bodo zaradi zmanjšanja svetovne trgovine najprej zapirali podjetja po svetu. Če se bo torej zgodila kakšna trgovinska vojna na relaciji ZDA–Francija ali Francija–Nemčija, potem bo tudi Revoz ena od žrtev te vojne. Tudi industrija jekla je zelo velik izvoznik. Pri Gorenju vidimo, kako kiha. Zdaj so Kitajci vstopili in ne vemo, kaj bo zdaj tam. Kitajski nakup Gorenja je neposredno povezan z razpoložljivostjo deviz, ki jih ima Kitajska na voljo za naložbe po svetu, in to je tudi neposredno povezano s tem trgovinskim žuganjem.

Težko je napovedati, a rožljanje velikih bi bolj udarilo majhne države, ki morajo biti odporne, da lahko preživijo. Slovenija je pri tem zelo ranljiva, pa hkrati nemočna. Nemočni smo toliko, kolikor se ne znamo prav postaviti za svoje interese. Nekaj moči v Bruslju pa le imamo in morali bi bolj povzdigniti glas proti protekcionizmu. Lahko bi tudi združili moči na evropski ravni ter oblikovali koalicijo med majhnimi in odprtimi državami (Slovenija, Češka, Slovaška, Bolgarija, Romunija, baltske države ...) in Nemčijo. Ta koalicija bi bila lahko dovolj močna, da bi lahko zdržala trenja znotraj EU zaradi morebitnega protekcionizma znotraj držav EU.

Načel bi še eno temo, in sicer glede večanja vloge države oziroma politične oblasti v vzhodnoevropskih drža-

vah. Zdi se, da se v vzhodnoevropskih državah, vsaj nekaterih, omenil bi Madžarsko, klasični ekonomski liberalni pogled na svet umika in da je država in politična oblast vse močnejša na gospodarskem področju. Nenazadnje bi lahko omenili tudi Putinovo Rusijo, ko se je po političnem obračunu s tako imenovanimi oligarhi začelo govoriti o državnem kapitalizmu.

Vprašanje je, ali je močna vloga države in politike Vzhodno Evropo kadarkoli zapustila. To je dota, ki jo imamo tudi v Sloveniji od preteklega režima, v katerem je bila država središče vseh možnih oblasti, od ekonomske do medijske. Bila je lastnik vsega kapitala in edini delodajalec. Ne poznam podrobnosti orbanizacije Madžarske, če jo tako imenujemo. Dejstvo pa je, da

ima Orban veliko političnega kapitala, ki si ga je pridobil med madžarskimi volivci. Politični kapital pa pripelje za sabo možnost nadzora nad gospodarstvom. V tem primeru je vse odvisno od vladarja. Politik z veliko politične moči, na primer Orban na Madžarskem, lahko pusti prosto gospodarsko pobudo in podjetjem reče, da naj delujejo tako, kot so delali prej.

Če gre za tak tip vladarja, ki pusti gospodarstvo pri miru, je to zgolj kopičenje političnega kapitala, ki ga lahko dolgo obdrži na oblasti in nič več od tega. V takem primeru ne moremo govoriti o državnem kapitalizmu. Za Madžarsko ne vem, ali se je v času Orbanove oblasti povečal delež državnega gospodarstva, prej bi rekel, da se je zmanjšal. Da je Orban en del gospodarstva še malo po tajkun-

Za Madžarsko ne vem, ali se je v času Orbanove oblasti povečal delež državnega gospodarstva, prej bi rekel, da se je zmanjšal. Da je Orban en del gospodarstva še malo po tajkunsko sprivatiziral.

Po drugi strani se na Madžarskem brezposelnost zmanjšuje, zvišuje se standard ljudi, kar je signal, da se državni kapitalizem zmanjšuje. Omenil bi še, da je tudi v Sloveniji močan državni kapitalizem. To je izvirni greh vseh težav, o katerih sva govorila. Država se sicer v zadnjem času umika, a je še vedno premočna. ■

Skupinsko križarjenje z ladjo COSTA Fortuna

od 20. do 27. septembra 2019

V sedmih dneh boste doživeli pozno poletje na Mediteranu in odkrivali čudovite plaže treh otokov: Palma de Mallorca, Ibiza in Sardinija. V času potovanja bo vsak dan na ladji sveta maša.

Prijave in informacije na **080 19 60.**

25 let
radia
ognjišče